

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ДАВЛАТЛАРИ БИЛАН МАДАНИЙ ВА ГУМАНИТАР ҲАМКОРЛИК ҲИНДИСТОНИНГ ЮМШОҚ КУЧ ОМИЛИ СИФАТИДА

Ҳилола Мустапова

сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), ТДШУ

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Ҳиндистоннинг Марказий Осиёдаги иштироки, давлатларaro ҳамкорликнинг изчил ва ажралмас қисми бўлган маданий-гуманитар йўналишидаги алоқалари хусусиятлари, Ҳиндистон минтақа давлатлари билан муносабатларида “юмшоқ куч”дан фойдаланишидаги имкониятлари таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: *Болливуд фильмлари, кўшиқлар, ҳинд телевизион сериаллари, ижобий имидж, йога машқлари, рақс санъати, ҳинд таълими, мусиқа фестиваллари*

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется участие Индии в Центральной Азии, особенности культурно-гуманитарных отношений, которые являются последовательной и неотъемлемой частью межгосударственного сотрудничества, а также возможности использования «мягкой силы» в отношениях Индии со странами региона.

Ключевые слова: *Болливудские фильмы, песни, индийские сериалы, позитивный имидж, упражнения йоги, танцевальное искусство, индийское образование, музыкальные фестивали*

ABSTRACT

This article analyzes India's participation in Central Asia, the characteristics of cultural and humanitarian relations, which are a consistent and integral part of interstate cooperation, and the possibilities of using "soft power" in India's relations with the countries of the region.

Key words: *Bollywood Movies, songs, indian TV series, positive Image, yoga Practices, dance art, indian art, music festival*

Адабиётлар таҳлили ва методлар: *Мақола тайёрлаш жараёнида мавзуга доир инглиз, ҳинд ва рус олимларининг илмий ишларига мурожаат қилинди. Шунингдек, мақолада назарий-методологик, статистик таҳлил ва тизимлаштириш тамойиллари, шунингдек, қиёсий, тизимли таҳлил каби усуллардан фойдаланилди.*

Кириш. Ҳозирги халқаро муносабатларда давлатлараро ҳамкорликнинг изчил ва ажралмас қисмини маданий-гуманитар йўналишдаги алоқалар ташкил қилади. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг қуйидаги сўзларини келтириш ўринли бўлади: “Маданий-гуманитар ҳамкорлик давлатлар ўртасидаги муносабатлар муҳитини шакллантиради, инсонларни бирлаштиради” [1]. Шу маънода, Ўзбекистон Республикасининг Ҳиндистон Республикаси билан маданий-гуманитар соҳалардаги алоқаларини йўлга қўйиши ва ривожлантиришини қатор омиллар билан изоҳлаш мумкин. Ҳар бир давлат янги ва энг янги даврда ташқи сиёсатида ўз маданиятига асосланган ўз брендини илгари сургани ҳолда маданий дипломатия жараёнида хорижликларга юксак маданияти (адабиёти, санъати, таълими ва шу кабилар)ни ҳам, анъанавий маданият (аҳоли орасида кенг тарқалган маданияти)ни ҳам кўрсатишга интилади[2].

Дунёдаги кўплаб инсонларнинг Ҳиндистон ҳақидаги тасаввурлари шаклланишида Болливуднинг ҳиссаси катта бўлиб, Марказий Осиё давлатлари ҳам бундан мустасно эмас. Ҳинд фильмлари собиқ Совет Иттифоқи таркибига кирган давлатларда илк бор 1950-йилларда оммалашган. “Жаноб 420” ёки “Диско раққоси” каби классик фильмларни мароқ билан томоша қилиб улғайган катта авлод вакиллари машҳур ҳинд фильмларининг кўшиқларини яхши эслашади. 2018 йил Ҳиндистоннинг собиқ ташқи ишлар вазири Сушма Свараж Тошкентга ташриф буюрган чоғида кекса бир ўзбек аёли таниқли Болливуд фильмидан кўшиқни маромига етказиб қуйлаганида ҳайратини яшира олмаган экан. Ташқи ишлар вазирлиги вакили Равеш Кумар юқоридаги ҳолатга тегишли роликни Инстаграмга жойлаштириб: “Болливуд чегара билмайди!” [3] деган сўзларни ёзиб қолдиради.

Бош вазир Нарендра Модининг 2015 йил Марказий Осиёнинг бешта давлатига амалга оширган ташрифи Ҳиндистон минтақа давлатлари билан муносабатларида ўз “юмшоқ куч”идан унумли фойдаланишига янги имкониятлар яратди. Ҳиндистон маданий маҳсулотлари собиқ совет давридан буён минтақада жуда машҳур бўлиб келган. Бу ердаги инсонлар ҳинд мусиқасини тинглашади ва ҳинд фильмларини мароқ билан томоша қилишади. Ҳиндистоннинг “Марказий Осиё билан боғланиш сиёсати” нафақат энергетика, хавфсизлик соҳаларида, балки сиёсат, маданият ва бошқа соҳаларда ҳам ҳамкорлик қилишга қаратилган яхлит сиёсатдир[4].

Болливуд фильмлари, кўшиқлари ва ҳинд телевизион сериалларининг Марказий Осиёда оммаланиши Ҳиндистоннинг минтақадаги ижобий имижини шакллантиришда муҳим омил ҳисобланади.

Муҳокама. Бугун Ҳиндистон телевидение ва кино саноатида маданиятининг қимматбаҳо қирраларидан унумли фойдаланиш билан бирга, ҳукумат бир қатор маданий ва маърифий алмашинув дастурларини ҳам ташкил қилмоқда. Маданий алоқалар бўйича ҳинд шеърларининг Марказий Осиё давлатларининг тилларига таржима қилинишини молиялаштиради ҳамда маданий фестивалларга ҳомийлик қилиб, минтақа бўйлаб рақс дасталари ва мусиқий гуруҳларнинг гастролларини ўтказди. Марказий Осиё давлатларида дунёнинг 160 дан ортиқ давлатида ўз амалий дастурларини таклиф қилаётган Ҳиндистоннинг Техник ва иқтисодий ҳамкорлик дастури (ИТЕС) фаолият олиб бормоқда. Тиббий ва техник салоҳиятни инобатга олган ҳолда кейинги йилларда, Африка мамлакатларидаги шифохона ва университетларга масофавий тиббиёт ва таълим соҳасида ёрдам берадиган Пан-Африка электрон тармоғи модели асосида Марказий Осиё минтақасининг бешта давлати учун ҳам тиббиёт ва таълимга мўлжалланган ана шундай электрон тармоқ яратиш режалаштирилган[5].

Ҳиндистон нафақат Марказий Осиёдан талабаларни таҳсил олишга қабул қилмоқда, балки талабалар алмашинуви дастурларидан ҳам кенг фойдаланишда давом этмоқда. Ҳар йили минглаб ҳиндистонлик талабалар тиббиёт соҳасида ўз таълимларини давом эттириш учун Марказий Осиё давлатларига келишмоқда. Сўнгги йилларда Марказий Осиё мамлакатларида тиббиёт соҳасидаги ҳиндистонлик талабалар сони анча ошди[6].

Ҳозирги вақтда Ҳиндистон икки томонлама алоқаларнинг маданий жиҳатларини янада кучайтиришда ўзининг бой маданий меросидан кенг миқёсда фойдаланмоқда. Қозоғистоннинг Олмаота шаҳрида 1994 йилда ташкил қилинган марказ негизида 2007 йилда Остона (ҳозирги Нурсултон) шаҳрида Ҳинд маданий маркази ташкил этилди. Бу марказ қозоғистонликлар орасида машҳур бўлган ҳинд фильмлари, йога машқлари, рақс санъати ва ҳинд таълимини тарғиб қилиш борасида катта ишларни амалга оширмоқда[7]. Марказ ҳинд ва қозоқ мусиқа фестивалларига ҳам мезбонлик қилмоқда[8]. Икки мамлакатнинг маданият соҳасидаги тегишли мутасадди идоралари бошчилигида мунтазам равишда қозоқ ва ҳинд маданият кунлари ўтказиб келинмоқда. Шунингдек, қозоқ мусиқаси ва фольклор рақслари Ҳиндистонда анча таниқли ҳисобланади. Нурсултон шаҳридаги Свами Вивекананда (Swami Vivekananda) маданият маркази турли маданий тадбирларни ташкил қилиш билан шуғулланади, шу жумладан, йога, рақс ва мусиқа дарсларини ўтказиш, ҳинд фестивалларини нишонлаш ана шулар жумласидандир. Ҳиндистон Қозоғистон талабалари учун Ҳиндистоннинг маданий алоқалар кенгаши (The

Indian Council for Cultural Relations) стипендия дастурлари бўйича турли фанлардан стипендиялар ажратади[9]. Ушбу стипендия дастури бўйича Қозоғистонга ажратилган 15 та йўналиш мавжуд. Дастур Ҳиндистоннинг юзга яқин етакчи олий таълим муассасалари, шу жумладан, Ҳиндистон технологиялар институти ва мамлакатдаги хусусий коллежлар билан ҳамкорликни ўз ичига олади. 1992 йилдан бери Ҳиндистоннинг техник ва иқтисодий ҳамкорлик дастури (ИТЕС) бўйича мингдан ортиқ мутахассислар малака оширдилар. Таълим ва фан вазирлигининг таклифига асосан Ҳиндистоннинг техник ва иқтисодий ҳамкорлик (ИТЕС) дастури доирасида 2018 йил 25 июндан 3 августгача Қозоғистоннинг 25 нафар ўқитувчисига олти ҳафталик махсус курс ташкил этилди[10].

Ҳиндистон маданият вазирлиги кўмагида Қозоғистонда Ҳиндистон маданият фестивали ўтказилди[11]. 2017 йилдан бери 200 дан зиёд қозоқ миллатига мансуб талабаларга Маданий алоқалар бўйича кенгаш томонидан таклиф қилинган ўз таълимларини Ҳиндистоннинг олий ўқув юртларида давом эттириш имконини берувчи грантлар берилди[12].

Тожикистонда эса давлат мустақиллигига эришилганидан буён Ҳиндистон мамлакат ривожланишида муҳим стратегик ҳамкор сифатида баҳоланмоқда. Хусусан, 2006 йилда “юмшоқ куч” омили доирасида 0,6 млн АҚШ доллари миқдоридagi грант ҳисобидан Бедил номидаги Ахборот технологиялари маркази фойдаланишга топширилди. Лойиҳа олти йил давомида Ҳиндистон томонидан тўлиқ молиявий таъминланди ва Тожикистон давлат сектори учун IT-мутахассислар тайёрлаб берди. Бундан ташқари, Ҳиндистон энг замонавий муҳандислик институтини барпо этиб, 2011 йил 2 июнда фойдаланишга топширди, Тожикистондаги 37 та мактабда компьютер лабораториялари яратиш лойиҳасини муваффақиятли тарзда амалга оширди[13].

Маданий алоқаларни янада чуқурлаштириш ва кенгайтириш учун эса Душанбедаги Свами Вивекананд (Swami Vivekananda) маданият маркази Ҳиндистоннинг маданий алоқалар кенгаши томонидан юборилган ўқитувчилар махсус курсларни таклиф қилишмоқда. Марказда ҳинд тили дарслари ҳам мавжуд. Йога ҳам Тожикистоннинг маҳаллий аҳолиси орасида жуда машҳур. Ҳиндистон маданият маркази маҳаллий йога ўқитувчилари билан мунтазам тарзда йога дарсларини таклиф қилади. Ҳар йили «Халқаро йога куни» нафақат маданият маркази томонидан, балки Тожикистоннинг турли шаҳарларида кўплаб кишилар томонидан кенг нишонланади. 2020 йилда Тожикистонлик йога ихлосмандлари маданият Маркази томонидан ташкил этилган «Менинг

ҳаётим, менинг йогам» видеоблоглари танловида икки номинация бўйича иштирок этишди[14].

Шуниси эътиборлики, 1000 дан ортиқ тожик фуқаролари Ҳиндистоннинг техник ва иқтисодий ҳамкорлик дастури (ITEC) ҳамда маданий алоқалар бўйича кенгаш томонидан берилган давлат стипендияларидан фойдаланган ҳолда Ҳиндистоннинг олий ўқув юртларида таълим олиш имкониятига эга бўлдилар[15].

Шунингдек, Ҳиндистоннинг Тожикистонга гуманитар ёрдамлари ҳам салмоқли кўрсаткичларга эга. Ҳиндистон Помир ҳамда Рашт водийсидаги сув тошқини ва кўчки қурбонларига ёрдам бериш учун 2015 йилда 100 минг АҚШ доллари миқдорида гуманитар ёрдам кўрсатди. 2017 йил март ойида Тожикистонда табиий офатлар юз берганида гуманитар ёрдам сифатида яна 100 минг АҚШ доллар ажратган. 2018 йилда Ҳиндистон Тожикистоннинг турли ҳудудларига Россияда ишлаб чиқарилган 10 та тез тиббий ёрдам машинасини ҳадя қилди[16].

Ҳинд мусиқаси ва Болливуд фильмлари Тожикистонда жуда машҳур бўлиб, бу кўпинча мамлакатда ҳинд-урду тилларини ўрганишга катта қизиқиш борлиги билан боғлиқ. Бироқ тожик тилига таржима қилинаётган ҳинд фильмларининг йиллик сони Эрон фильмлариникига нисбатан жуда кам[17].

Душанбе шаҳридаги Ҳиндистон элчихонаси қошида ташкил қилинган Ҳинд маданият маркази (2003 йилда) асосан рақс, йога ва ҳинд таълимининг мамлакатда оммалашishi учун фаолият олиб бормоқда[18].

Тошкентда ҳинд таълими ва йога машқлари билан шуғулланувчи маданий алоқалар бўйича ҳукумат кенгаши томонидан бошқарилувчи Лал Баҳодир Шастри номидаги Ҳинд маданият маркази фаолият олиб бормоқда. Ҳинд тили Ўзбекистоннинг кўплаб олий ўқув юртларида ўқитилмоқда ва ўзбек радиоси қарийб 50 йилдан бери ҳинд тилидаги радиоэшиттиришларни оммага ҳавола этиб келмоқда[19]. Шунингдек, Ўзбекистонда истиқомат қилаётган ҳинд жамоаси Холи, Дивали каби байрам тадбирларида ва Ҳинд маданият маркази ҳомийлигида ташкил этилган турли дастурларда иштирок этади[20].

Ўзбек ва ҳинд халқларининг тарихи, адабиёти, мусиқаси, санъати ва меъморчилигидаги ўхшашликлар, уларнинг ўзаро бойиши ва бир-бирига ўтишида Заҳириддин Бобур ва унинг авлодлари катта аҳамият касб этади. Уларнинг беқиёс мероси Ўзбекистон ва Ҳиндистон ўртасида икки томонлама муносабатларни мустаҳкамлаш, илмий ва маданий соҳадаги самарали алоқаларни ривожлантиришда улкан салоҳиятга эга[21].

Хусусан, 2017 йилда Ҳиндистон Миллий музейи томонидан Бобурнинг 1528 йилда ёзилган «Девони Бобур» қўлёзмаси ҳамда 1640 йилда чизилган «Шахзода Дори Шикоҳнинг тўй маросими» миниатюраси нусхаларининг расман Ўзбекистонга тақдим этилиши икки томон ўртасидаги маданий алоқаларни мустаҳкамлашда рамзий қадам бўлди[22].

Ўзбекистон ва Ҳиндистон ўртасидаги *халқ дипломатияси* ҳам жадал ривожланмоқда. Бу борада икки томонлама маданий алоқаларни кенгайтиришга 1991 йилдан буён ҳисса қўшиб келаётган Ўзбекистон—Ҳиндистон дўстлик жамиятининг ҳам аҳамияти катта. Амалга оширилаётган доимий маданий-маърифий алоқалар натижасида икки мамлакат фуқаролари турли соҳаларда бир-бирлари ҳақида кенг маълумотга эга бўлмоқда. 2017 йил 13–16 январь кунлари Ҳайдаробод шаҳрида ўтказилган рақс фестивалида Ўзбекистондан “Навбахор” ашула ва рақс ансамбли раққосалари иштирок этиб, ҳинд томошабинларини ўз дастурлари билан мамнун қилдилар.

Тошкент шаҳридаги Лал Баҳодир Шастри номли Ҳинд маданият марказида ҳинд мумтоз рақси «Катхак», йога ва ҳинд тили бўйича машғулотлар ташкил қилинган. Тошкент давлат Шарқшунослик университетида ҳинд тили ўргатилмоқда. Шунингдек, университетда Махатма Ганди номидаги Ҳиндистон тадқиқотлар маркази ҳам фаолият юритмоқда. Ўзбек тили бўйича дарслар Деҳлидаги Жамия миллия исламия университетида олиб борилмоқда. Тошкент давлат шарқшунослик университети ҳиндшуносларидан профессор Улфат Муҳибова 2007 йилда, доцент Сирожиддин Нурматов 2017 йилда Ҳиндистон маданий алоқалар кенгашининг “Ҳинд тилини ривожлантириш ва тарғиб қилишдаги хизматлари учун” мукофотиغا сазовор бўлган[23].

Ҳиндистон таълим соҳасида яхши натижаларга эришмоқда, унинг сифати бўйича Жанубий ва Шарқий Осиёнинг аксарият давлатларидан анча илгарилаб кетган. Ҳиндистон олий ўқув юртлари ичида энг машҳур йўналишлар ахборот технологиялари, менежмент ва фармакологиядир. Бу борада Ўзбекистон Республикасининг олий ўқув юртлари 10 дан ортиқ ҳинд олий таълим муассалари ва илмий-тадқиқот марказлари билан ҳамкорлик ўрнатган[24].

Ҳиндистон маданий алоқалар кенгаши (ХМАК) дастурлари доирасида ўзбекистонликларга ҳар йили ҳинд олий ўқув юртларида турли йўналишларда таълим олишлари учун 25 та грант ажратилади. Ҳар йили аксарият ўзбекистонлик мутахассислар Ҳиндистоннинг техник ва иқтисодий ҳамкорлик (ИТЕС) дастури доирасида инглиз тили, банк иши, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, бошқарув, кишлок хўжалиги ва бошқа соҳаларда Ҳиндистонда малака ошириб келмоқда.

Томонлар ўзаро ҳамкорликнинг энг истиқболли йўналишларидан бири сифатида ахборот технологиялари соҳасини, биринчи галда, ҳиндистонлик мутахассислар ҳақли равишда дунёда етакчи ўринда турадиган дастурий маҳсулотлар ва телекоммуникация ускуналари ишлаб чиқариш, масофали таълим ва бошқа тармоқларни қайд этдилар. Тошкент Ахборот технологиялари университети қошида Жаваҳарлаъл Неру номидаги ҳинд-ўзбек ахборот технологиялари маркази ташкил этилиб, унда бу соҳадаги профессор-ўқитувчиларнинг малакаси оширилмоқда ва талабалардан етук кадрлар тайёрланмоқда[25]. Бу ерда ёш мутахассислар энг илғор усуллар асосида таълим олмақда, дастурлашнинг замонавий принциплари кенг жорий қилинмоқда.

Ҳиндистон ҳукуматининг Маданий алоқалар бўйича кенгаши ҳар йили Ҳиндистондаги олий ўқув юртларида ўқиш учун ўзбекистонликларга 20 та грант тақдим этмоқда[26].

Туризм соҳасидаги ҳамкорлик ҳам ривожланиб бораётган икки томонлама манфаатли ҳамкорлик динамикасида катта аҳамият касб этмоқда. Шунини таъкидлаш лозимки, юртимизда Ҳиндистондан ташриф буюрувчи сайёҳлар салмоғи тобора ошиб бормоқда. ЮНЕСКО маданий меросига киритилган Самарқанд, Бухоро, Хива ва Шаҳрисабзнинг улуғвор меъморий ёдгорликлари, ажойиб табиати ва иқлими, шунингдек ўзбек халқининг анъанавий меҳмондўстлиги замонавий Ўзбекистонга ҳинд сайёҳларнинг қизиқишини оширмоқда. Ўзбекистонга келувчи ҳиндистонлик сайёҳлар кескин кўпайганини 2016 йилда 16 мингга яқин ҳиндистонлик сайёҳ мамлакатимизга ташриф буюрганидан ҳам билса бўлади.

Ўзбекистон ва Ҳиндистон маданияти, урф-одати ранг-баранглиги, дунё маданий меросининг ёрқин намуналарига бойлиги билан улкан сайёҳлик салоҳиятини ўзида акс эттиради. Шу боис мазкур соҳа бугунги кунда икки мамлакат иқтисодий ҳамкорлигининг устувор йўналиши сифатида баҳоланмоқда.

Ҳиндистон ҳукумати Қирғизистонда йога ва ҳинд тилини оммалаштириш бўйича бир қатор тадбирлар уюштириб, унга бу борада моддий жиҳатдан қўмаклашмоқда, шунингдек қирғизистонлик санъаткорларнинг Ҳиндистондаги гастроль сафарларини қўллаб-қувватлади[27] ва Ҳиндистонда қирғиз маданияти кунлари ўтказилди[28].

Ҳиндистон маданий алоқалар кенгаши Қирғизистон фуқароларига Ҳиндистон олий ўқув юртларида таълим олиш учун, Ҳиндистон Техник ва иқтисодий ҳамкорлик дастури эса Ҳиндистонда касбий тайёргарлик ўташ учун

грантлар таклиф этмоқда. Бундан ташқари, Қирғизистондаги Транспорт ва архитектура университетининг IT-маркази, Дипломатик академия қошидаги махсус илмий лаборатория, олтита шифохонани боғловчи телетиббиёт алоқалари, Бҳабҳатрон-II ускунаси ҳамда саратон касалликларини даволаш учун тасвирлаш симулятори — буларнинг бари Ҳиндистон томонидан кўрсатилаётган техник ёрдамга мисоллардир. Ҳиндистоннинг техник ва иқтисодий ҳамкорлик (ITEC) дастури доирасидаги техник ёрдам, айниқса, инсон ресурсларини ривожлантириш нуқтаи назаридан берилаётган ёрдам айниқса салмоқлидир.

Таълим борасида, Ўш давлат университети қошида ташкил этилган Ҳиндшунослик маркази (1997 йилда) қирғиз олимлари ва зиёлиларини ҳинд маданияти ва цивилизацияси билан таништиришда қўл келмоқда. Марказ кўнгиллилар томонидан бошқарилади. Унда инглиз ва ҳинд тиллари, йога ва катҳак рақс курслари ташкил этилган.

Шунингдек, 2019 йил март ойида Норин, Қоракўл ва Бишкек шаҳарларида Маҳатма Ганди таваллудининг 150 йиллигига бағишлаб «Олтин Тоғ Ҳиндистон—Қирғизистон» дўстлик жамияти билан ҳамкорликда йога, классик ҳинд рақси ва вегетариан ҳинд ошхонаси фестиваллари бўлиб ўтди[29].

Ҳиндистон *Туркманистон* билан яқин, дўстона ва тарихий алоқаларга эга. Деҳлида XIII асрда Ҳиндистонда яшаган буюк туркман мутафаккири Шамс-ул-Орифиншоҳ Байбаний хотирасига қурилган «Туркман дарвозаси» ана шу дўстликнинг ёрқин ифодасидир. Ҳозирда икки томонлама муносабатлар олий даражадаги мунтазам ташрифлар билан мустаҳкамланиб бормоқда. Туркманистон ҳукумати Ҳиндистондаги туркман маданияти фестивалларини амалий жиҳатдан қўллаб-қувватлади, ўз навбатида, Ҳиндистон ҳам Туркманистонда ҳинд маданияти фестивалларини ташкил қилмоқда. 2015 йилда Деҳлининг кўмаги билан Ашхободда Йога ва анъанавий тиббиёт маркази очилди[30]. Умуман олганда, ҳинд кино ва сериаллари туркманлар орасида машҳур. Худди шу каби ҳинд мусиқаси ҳам туркман халқи қалбидан алоҳида жой олган. Туркманистоннинг турли шаҳарларида мунтазам равишда ҳинд кинофестиваллари ўтказиб келинади. 2017 йил май ойида Ашхобод шаҳрида Ҳиндистон ва Туркманистон ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилганининг 25 йиллигига бағишлаб «Ҳинд маданияти ҳафталиги» доирасида бадий кўргазмалар, рақс томошалари, кино ва таомлар фестивали ўтказилди. 2018 йил апрель ойида Ҳиндистоннинг «Табла» гуруҳи Туркманистон давлат маданият маркази томонидан ташкил этилган «Кўҳна мусиқа санъати бешиги» халқаро илмий анжумани ва фестивалида иштирок

этиш учун Туркменистонга ташриф буюрди. 2019 йил август ойида 14 кишидан иборат «Болливуд Роскерс» гуруҳи Туркменистонда чиқиш қилди.

Ўз навбатида, «Галкиниш» туркман маданий фольклор гуруҳи 2018 йил декабрь ойида бўлиб ўтган Халқаро рақс ва мусиқа фестивалида иштирок этиш учун Ҳиндистонга ташриф буюрди. Марказий Осиёдаги биринчи йога ва анъанавий тиббиёт маркази Ҳиндистон бош вазири тарихий ташрифи доирасида 2015 йил июль ойида Ашхободда очилган эди. Ҳиндистондан марказга йога ўқитувчиси ва Аюрведа мутахассиси рўйхатдан ўтган ҳамда қизиқувчиларга дарс ва консультациялар бериб келинмоқда.

Ҳиндистон ўзининг ИТЕС дастури орқали Туркменистон фуқароларига таълим имкониятларини тақдим этиб келмоқда. 1994 йилда Туркменистон учун махсус дастур яратилганидан буён 400 дан ортиқ туркман фуқароларининг таҳсил олиши таъминланди. Бундан ташқари, 300 дан ортиқ туркменистонлик талаба Ҳиндистоннинг турли номдор университетларида таҳсил олмоқда. 2010 йилда Ҳиндистон Ашхободдаги Озоди Жаҳон тиллари институтида ҳинд тили бўлими ташкил этилган бўлиб, у ерда университет талабаларига ҳинд тили ўргатилади[31].

Ҳиндистон ва Марказий Осиё ўртасидаги ҳамкорликнинг асосий йўналишларидан бири — фармацевтика ва соғлиқни сақлаш бўлиб, бу COVID–19 пандемияси талофатларидан сўнг 2021 йил 19 декабрда ўтказилган учинчи Ҳиндистон—Марказий Осиё мулоқоти доирасида яна бир бор алоҳида қайд этилди. Марказий Осиё давлатлари Ҳиндистоннинг COVID–19 вакциналари ва асосий дори воситаларини пандемиянинг дастлабки босқичида етказиб бериш бўйича кўрсатган ёрдамни юксак баҳолаб, миннатдорлик билдирдилар. Ўз навбатида, Нью-Дехли Қозоғистон ва Ўзбекистондан олинган тиббий буюмлар, 2021 йил апрель-май ойларида Ҳиндистонда COVID–19 нинг иккинчи тўлқини пайтида Туркменистон томонидан кўрсатилган ёрдамни юксак баҳолади. Вакциналарни тақсимлаш, технологиялар трансфери, маҳаллий ишлаб чиқариш қувватларини ошириш, тиббий буюмлар етказиб беришни ривожлантириш самарали бўлиши таъкидланди[32]. Зотан, Ҳиндистон ушбу соҳада жаҳон бозорида катта мавқега эга. Ҳинд компанияларининг баъзилари Claris Life Sciences, Ranbaxy, Dr Reddy’s Labs, Lupine Laboratories, Unique Laboratories ва Aurobindo Pharma Марказий Осиёга фармацевтика маҳсулотларини экспорт қилади. Ушбу компанияларнинг баъзилари ишлаб чиқариш бўлиmlарини Марказий Осиёнинг ўзида ташкил қилишни режалаштирмоқдалар. Қозоғистон ва Ҳиндистон биргаликда ташкил қилган “Kazakhstanpharma” қўшма корхонасининг фармацевтика фабрикаси Олмаотада барпо этилди[33].

Хулоса ўрнида таъкидлаш мумкинки, Ҳиндистон, қайсидир маънода, Марказий Осиёга кириб келиш ва ушбу минтақада ўз мавқеини кучайтиришга бошқа буюк давлатлар, хусусан, Россия ва Хитойга қараганда кеч киришган бўлса-да, айрим соҳаларда жуда катта салоҳиятга эга. Айниқса, маданий-гуманитар соҳада ўзининг “юмшоқ кучи”дан минтақада унумли фойланиши учун Ҳиндистоннинг анча катта имкониятлари мавжуд.

REFERENCES

1. Мирзиёев Ш.М. Интеграция ва ҳамкорлик йўлидаги янги имкониятлар // Миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари. 4-жилд. — Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2020. — Б. 267.
2. Сайфуллаев Д.Б. Ўзбекистон Республикаси маданий дипломатиясининг шаклланиши ва ривожланиши. Тарих фан. доктори (DSc) дисс. ... Автореф. — Тошкент: 2020. — Б. 5.
3. Wood C. India’s Soft Power at Play in Central Asia. August 23, 2018. // URL: <https://thediplomat.com/2018/08/indias-soft-power-at-play-in-central-asia>
4. Martand Jha. India’s Connect Central Asia Policy. December 02, 2016. // URL: <https://thediplomat.com/2016/12/indias-connect-central-asia-policy-2/>
5. India-Central Asia. 2021. <https://www.insightsonindia.com/international-relations/bilateral-regional-and-global-groupings-and-agreements-involving-india-and-or-affecting-indias-interests/india-central-asia/>
6. Wood C. India’s Soft Power at Play in Central Asia. August 23, 2018. // URL: <https://thediplomat.com/2018/08/indias-soft-power-at-play-in-central-asia>
7. Indian Cultural Centre. Embassy of India — Astana, Kazakhstan, accessed May 31, 2018. // URL: <https://www.indembastana.gov.in/page/icc/>
8. India-Kazakhstan relations. Ministry of External Affairs — Government of India, last modified August 2017. // URL: http://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Bilateral_Brief_India_Kazakhstan_Aug_2017.pdf
9. P.India’s Economic Opportunities in Central Asia. September 17, 2018. // URL: <https://idsa.in/policybrief/indias-economic-opportunities-in-central-asia-pstobdan-170918>
10. P.India’s Economic Opportunities in Central Asia. September 17, 2018. // URL: <https://idsa.in/policybrief/indias-economic-opportunities-in-central-asia-pstobdan-170918>

11. Festival of India in Kazakhstan. Ministry of Culture — Government of India, last accessed June 19, 2018. // URL: <http://www.indiaculture.nic.in/festival-india-kazakhstan>
12. Festival of India in Kazakhstan. Ministry of Culture — Government of India, last accessed June 19, 2018. // URL: <http://www.indiaculture.nic.in/festival-india-kazakhstan>
13. India-Central Asia. 2021. <https://www.insightsonindia.com/international-relations/bilateral-regional-and-global-groupings-and-agreements-involving-india-and-or-affecting-indias-interests/india-central-asia/>
14. India-Central Asia. 2021. <https://www.insightsonindia.com/international-relations/bilateral-regional-and-global-groupings-and-agreements-involving-india-and-or-affecting-indias-interests/india-central-asia/>
15. India-Tajikistan relations. Ministry of External Affairs — Government of India, last modified January 2016, // URL: https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Tajikistan_Jan_2016_english.pdf
16. India-Central Asia. 2021. <https://www.insightsonindia.com/international-relations/bilateral-regional-and-global-groupings-and-agreements-involving-india-and-or-affecting-indias-interests/india-central-asia/>
17. Sanjay Sharmal. Central Asia is best place to host centenary of Indian cinema next year. The Times of India, last modified April 1, 2012. // URL: <https://timesofindia.indiatimes.com/city/chandigarh/Central-Asia-is-best-place-to-host-centenary-of-Indian-cinema-next-year/articleshow/12494040.cms>
18. India-Tajikistan relations. Ministry of External Affairs — Government of India, last modified January 2016. // URL: https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Tajikistan_Jan_2016_english.pdf
19. India-Uzbekistan relations. Ministry of External Affairs — Government of India, last modified 2013. // URL: <https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Uzbekistan.pdf>
20. India-Uzbekistan relations. Ministry of External Affairs — Government of India, last modified 2013. // URL: <https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Uzbekistan.pdf>
21. Маматкулова Д. Ўзбекистон–Ҳиндистон ҳамкорлигидаги устувор йўналишларни ривожлантириш истиқболлари. 01.10.2018. // URL: <http://isrs.uz/uz/maqolalar/uzbekiston-indiston-amkorligidagi-ustuvor-junalislarni-rivozlantiris-istikbollari>
22. Маматкулова Д. Ўзбекистон–Ҳиндистон ҳамкорлигидаги устувор йўналишларни ривожлантириш истиқболлари. 01.10.2018. // URL:

<http://isrs.uz/uz/maqolalar/uzbekiston-indiston-amkorligidagi-ustuvor-junalislarni-rivozlantiris-istikbollari>

23. Ҳиндистон маданий алоқалар кенгаши билан ҳамкорлик кенгаймоқда. https://uza.uz/uz/posts/hindiston-madaniy-aloqalar-kengashi-bilan-hamkorlik-kengaymoqda_245398

24. Маматкулова Д. Ўзбекистон–Ҳиндистон ҳамкорлигидаги устувор йўналишларни ривожлантириш истиқболлари. 01.10.2018. // URL: <http://isrs.uz/uz/maqolalar/uzbekiston-indiston-amkorligidagi-ustuvor-junalislarni-rivozlantiris-istikbollari>

25. IT Park signed a memorandum with the Uzbek-Indian Center of Information Technologies. 2021-03-01. // URL: <https://www.it-park.uz/en/itpark/news/it-park-signed-a-memorandum-with-the-uzbek-indian-center-for-information-technologies-named-after-jawaharlal-nehru-at-the-tashkent-university-of-information-technologies-named-after-muhammad-al-khorazmiy>

26. India-Uzbekistan relations. Ministry of External Affairs — Government of India, last modified 2013, // URL: <https://www.mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Uzbekistan.pdf>

27. Subhash Kumar Baitha. India-Kyrgyzstan relations: future prospects and challenges. International Journal of Applied Social Science 2, No. 9–10 (2015): 316.

28. Orakbayeva U., and Medeubayeva Zh. “Historical and cultural links between Kyrgyzstan and India” (2016): 112. // URL: http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/119852/9/09_chapter%204.pdf

29. India-Central Asia. 2021. <https://www.insightsonindia.com/international-relations/bilateral-regional-and-global-groupings-and-agreements-involving-india-and-or-affecting-indias-interests/india-central-asia/>

30. Joint statement between Turkmenistan and India during the prime minister’s visit to Turkmenistan. Ministr of External Affairs–Government of India, last modified July 11, 2015. // URL: http://www.mea.gov.in/bilateraldocuments.htm?dtl/25456/Joint_Statement_between_Turkmenistan_and_India_during_the_Prime_Ministers_visit_to_Turkmenistan

31. India-Central Asia. 2021 // URL: <https://www.insightsonindia.com/international-relations/bilateral-regional-and-global-groupings-and-agreements-involving-india-and-or-affecting-indias-interests/india-central-asia/>

32. India-Central Asia relations: Growing convergence brings relations to strategic heights. January 11, 2022. <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-central-asia-relations/?amp>

33. Ramakrushna Pradhan. India's Soft Power in Central Asia: Why it Must Act on the Look North Policy. Mainstream, VOL LIII No 29 New Delhi July 11, 2015. // URL: <http://www.mainstreamweekly.net/article5792.html>